

Studia Biblica Slovaca

Ročník 11

2019

Číslo 2

Správa o 23. kongrese Medzinárodnej organizácie pre štúdium Starého zákona (IOSOT) konanom 4. – 9. augusta 2019 v Aberdeene

„Brexit je brexit!“ Tento výrok rozosmial ráno 6. augusta t. r. viac ako 300 ľudí v hľadisku Hudobnej siene v centre škótskeho Aberdeenu. Anglický profesor Walter Moberly z Univerzity v Durhame ním zavtipkoval počas prednášky o Božom mene s titulom *Hlas z ohňa: čítanie Exodu 3*. Podľa neho je práve nezहारajúci ker najlepším interpretačným ukazovateľom významu tajomného mena. Moberly výrokom o brexite naznačil nielen logiku tautologickej vety v Ex 3,14 *'ehjeh 'ašer 'ehjeh* „Ja som, ktorý som!“, ale aj rastúcu únavu obyvateľov Veľkej Británie z vlečúceho sa politicko-ekonomického manévru, ktorým mali ku koncu októbra zanechať Európsku úniu.

V kontexte brexitu tretie najväčšie mesto rázovitého Škótska Aberdeen, ležiace na pobreží Severného mora, hostilo v dňoch 4. – 9. augusta spolu s University of Aberdeen (založ. v r. 1495) viac ako tristo účastníkov 23. medzinárodného kongresu najväčšej Medzinárodnej organizácie pre štúdium Starého zákona. Organizácia vznikla v holandskom Leidene v roku 1950. Jej kongres už raz Škótsko hostilo; bolo to v roku 1974 v Edinburghu.

Tohoročné podujatie slávnostne otvoril v nedeľu večer 4. augusta prezident organizácie IOSOT Joachim Schaper a sekretár kongresu Peter Macaskill spolu s významnými osobnosťami mesta a univerzity. Prezident pri tej príležitosti predniesol prednášku o konceptualizácii spravodlivosti s názvom *Váha spravodlivosti: počítanie, váženie a meranie v sociálnej a intelektuálnej sfére starovekého Izraela*. Na pozadí biblických textov zvažoval uvedené každodenné praktiky ako materiálny základ pre intelektuálny prienik do tajomstva Božej a ľudskej spravodlivosti, v rámci ktorého napr. váhy navodzovali koncept rovnováhy, čísla hodnotu a váženie ideu vzájomnosti. Schaper, pôvodom Nemeč, je vedúci katedry hebrejčiny a semitských jazykov na University of Aberdeen. Momentálne je taktiež poverený prípravou komentára ku Knihe múdrosti pre vydavateľstvo Herder. Za prezidenta bol zvolený roku 2016 na kongrese spoločnosti v juhoafrickom univerzitnom meste Stellenbosch. Po troch rokoch jeho tímovej práce a priprav mohli aj štyria slovenskí účastníci kongresu: Peter Dubovský, Milan Sova, Blažej Štrba a autor správy, spolu s ostatnými účastníkmi profitovať z podujatia, najmä z osemnástich kvalitných dopoludňajších prednášok (main papers) v spomínanej Music Hall.

Z príspevkov hlavných rečníkov vyberám nasledovnú päťicu. Luca Mazzinghi z Gregorovej univerzity v Ríme priblížil grécky zvrät v prednáške *Dioikeî ta pánta (On riadi všetko): Múd 8,1 a jej filozofický kontext*. Trikrát použitá fráza v knihe (Múd 8,1; 12,19; 15,1) bola adoptovaná z filozofického gréckeho substrátu, pričom hagiograf ju programovo používal jednak k vedomému rozvíjaniu kozmickej dimenzie Múdrosti nastolenej v Múd 7–9, ale zároveň ňou kriticky čelil riziku panteizmu. Hindy Najmanová z Oxfordu prednáškou z oblasti literárnej teórie: *Filológia ako hermeneutický nástroj: poetické postupy, kompozícia a zbierka v Hebrejskej biblii a mimo nej* ponúkla alternatívu k favorizovanej intertextualite, ktorú vníma užitočnú iba ako prvý popisný krok v kontexte omnoho širšieho „poetického procesu“ koncipovanom Petrom Szondim. Na príkladoch zo žalmov a kumránskej knižnice kriticky zhodnotila ich intertextualitu a na pozadí reлектúry a vitality daných textov uvažovala pomocou svojej navrhutej teórie „sémantických konštelácií“ o spôsoboch ich kompozície a dynamickom vzniku. Na kongrese sa dostalo priestoru aj Israelovi Knohlovi z Hebrejskej univerzity v Jeruzaleme, ktorý je *l'enfant terrible* nielen v pohľade na kňazskú tradíciu, ktorú datuje s inými židovskými učencami (A. Hurowitz a J. Milgrom) do skoršieho obdobia, ako to proklamuje konsenzus učencov poznačený ideovo protestantským pohľadom, že pôvodná viera sa deformovala v liturgických rituáloch, ale Knohla robí známym aj hypotéza o mesiášskom mýte šírenom v židovstve. Vo svojej prehľadovej prednáške *Diskusia o Mesiášovi v Hebrejskej biblii* poslucháčov bavil, keď s ruksakom na chrbte napodobňoval na pódiu Abraháma, ako si priniesol zopár ideí, rituálov a konceptov, keď putoval z Charanu zo Sýrie do Kanaánu. V príspevku koncipovanom v duchu jeho populárnej knihy *Božská symfónia* (2003) predostrel diverzitu a určitú kolíziu ideí o Mesiášovi podmienených politickými a historickými okolnosťami. V Tóre sa hebr. výraz *mašiach* „pomazaný“ viaže výlučne na veľkňaza (Lv 4,3.5.16; 6,15), pričom v historických knihách (16-krát v 1 a 2 Sam; 2 Krn 6,42), v žalmoch (Ž 2,2; 18,51; 20,7; 28,8; 89,39.52; 132,10.17) sa poväčšine týka dávidovských kráľov s polobožským statusom „Božích synov“. Knohl poukázal na fakt, že v prorockých knihách je „Boží syn“ eschatologická postava kráľa (Iz 9,6; 11,1; Jer 23,5; 33,15), hoci Ex 4,22 a Oz 11,1 označujú ako Božieho „syna“ vyvolený národ. Podľa mňa však táto diverzita v používaní pojmu odráža jeho polyvalenciu podmienenú rituálom pomazania nielen v prípade veľkňaza (Ž 133,2), kráľa (1 Sam 16,13) ale aj niektorých prorokov (1 Kr 19,16; Iz 61,1). Andrew Teeter z Harvard University hovoril o *Biblickej symetrii a jej súčasných kritikoch* a ponúkol cenné kritériá pre objektivizovanie chiazmy a štruktúralne axiómy v biblických textoch v snahe vyhnúť sa lacnej paralelománii. David Tsumura z Tokijského Japan Bible Seminary kriticky prehodnocoval *Chaoskampf* v príspevku *Stvorenie z konfliktu? Motív Chaoskampf v Starom zákone – kozmický dualizmus alebo creatio*

ex nihilo? Motív súboja chaotických síl ústiaci do stvorenia, ktorý podľa Gunkela determinoval kompozíciu Gn 1 na spôsob hebrejskej transformácie mýtu Enuma Eliš, kde dominuje Chaoskampf, je podľa Tsumuru neudržateľným predpokladom pre vznik Gn 1. Daný motív je nielenže osamoteným v početných mýtických podaniach o stvorení, ale v Gn 1 sú iné relevantné alúzie, ktoré umožňujú chápať stvorenie úplne inak.

V rámci kongresu bola v pondelok, utorok a štvrtok popoludní prezentovaná viac ako stovka kratších prednášok (short papers) a desiatky workshopov v areáli University of Aberdeen v staršej mestskej časti Aberdeenu. Areálu dominoval krásny no uzatvorený chrám King's College. V sekcii Pentateuch v utorok prezentoval Blažej Štrba pod titulom *Čo Noe a Jonáš zdieľali a čo nezdieľali?* výsledky minucióznej komparácie výrazov a motívov v Gn 6–9 a v Knihe Jonáša. Predstavil početné lexikálne a tematické podobnosti a na ich podklade predložil k diskusii tézu o naratívnej analógii oboch príbehov. Dekan Pápežského biblického inštitútu v Ríme Peter Dubovský predstavil vo štvrtkovej sekcii Deuteronomistická história bádateľsky originálnu tému *Formula ukončenia v gréckych a hebrejských rukopisoch (1 Kr 6–9)*. Na pozadí vplyvu starovekého Blízkeho východu na biblickú formulu „stavala chrám a dokončil ho“, cielene skúmal v narácii o stavbe chrámu jej rôzne literárne formy a významy a tiež aj jej umiestnenie v hebrejských a gréckych rukopisoch, aby zhodnotil vplyv týchto odlišností na celkové členenie chrámu. Výsledok jeho skúmania ako aj ohlas na jeho prednášku boli pozitívne.

V rámci kongresu odznela v utorok večer aj verejná prednáška. Historik Bernhard Maier prednášal na tému *Medzi pietizmom a totemizmom: Starý zákon v listoch Williama Robertsona Smitha*. Smith (1846 – 1894) sa vedecky formoval práve v Aberdeene a niektorými učencami je pokladaný za jedného z najväčších bádateľov Starého zákona svojej doby. Smith patril tiež k zakladateľom sociálnej antropológie. Maierova prednáška poodkryla napätie medzi náboženským a vedeckým svetom, ktoré vyústilo v prípade Smitha až do kacírskeho procesu, ktorému sa podrobil ako duchovný vo svojej cirkvi Free Church of Scotland a následne pokračoval v Oxforde.

Napriek tomu, že Aberdeen je prevažne sivý kvôli kamenným fasádam budov, stal sa počas dní 23. kongresu organizácie IOSOT aj svojim nezvyčajne priaznivým počasím príjemným miestom pre kolegiálne stretnutia, priateľské rozhovory a podnetné uvažovanie učencov z mnohých krajín a inštitúcií, ktorých fascinuje Božie slovo Starého zákona.

Jozef Jančovič
RKCMBF UK
Kapitulská 26
814 58 Bratislava